

Wyrok z dnia 8 października 2010 r.

I UK 117/10

1. Zapłata długu składkowego przez jednego z dłużników, po wydaniu na podstawie art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.) w związku z art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) decyzji o odpowiedzialności za składki, nie uzasadnia umorzenia z tej przyczyny postępowania sądowego w sprawie z odwołania innych członków zarządu spółki od takiej decyzji (art. 355 § 1 i art. 316 § 1 k.p.c.).

2. Przedmiot sprawy sądowej, o której mowa w pkt 1, nie obejmuje rozliczeń regresowych dłużników odpowiedzialnych solidarnie za składki (art. 366 i 367 k.c.).

3. Przepisy o odpowiedzialności za składki, o której mowa w pkt 1, nie różnicują jej ze względu na obce obywatelstwo członka zarządu spółki.

Przewodniczący SSN Małgorzata Gersdorf, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 8 października 2010 r. sprawy z odwołania Roberto N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. z udziałem zainteresowanych Joanny S.-D., Andrzeja S. i Andrei S. o odpowiedzialność członka zarządu spółki za zaległości z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 listopada 2009 r. [...]

I. o d d a l i ł skargę kasacyjną,

II. zasądził od Roberto N. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału Wojewódzkiego w C. 1.800 zł (tysiąc osiemset) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 5 listopada 2009 r. oddalił apelację Roberto N. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z 30 kwietnia 2008 r., który oddalił jego odwołanie od decyzji pozwanego z 16 lutego 2004 r. ustalającej na podstawie art. 116 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa w związku z art. 31 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych odpowiedzialność skarżącego za składki (od lipca 1999 r. do listopada 2000 r. - na ubezpieczenie społeczne 54.770,21 zł, na ubezpieczenie zdrowotne 9.804,04 zł oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych 4.522,13 zł, z odsetkami) niezapłacone przez spółkę z o.o. A. J.V.

Spółka ta powstała w 1998 r. Udziały w niej po połowie mieli Andrzej S. oraz spółka z o.o. S. w R., reprezentowana przez skarżącego i Andrea S. Andrzej S. był prezesem spółki i w jej zarządzie byli także skarżący, Andrea S. i Joanna S.

Skarżący zarzucał, że nie mógł zostać obciążony odpowiedzialnością za składki, gdyż ma obce (włoskie) obywatelstwo. Prócz tego egzekucja składek wobec spółki nie była bezskuteczna i relacje z polskimi członkami zarządu powodowały, że nie znał sytuacji spółki i nie mógł wystąpić o jej upadłość.

Sąd Okręgowy ustalił, że rola Andrzeja S. i Joanny S. w zarządzaniu spółką była „podrzędna”. W grudniu 2000 r. Andrzej S. zbył swoje udziały w spółce na rzecz S.L. i zgromadzenie wspólników odwołało prezesa oraz pozostałych członków zarządu spółki. Spółka wykazywała straty i nie płaciła na bieżąco składek. Włoscy członkowie zarządu byli dobrze zorientowani w sytuacji finansowej spółki. Pozwany prowadził egzekucję składek z rachunku bankowego oraz za pośrednictwem urzędu skarbowego skierowaną do innego mienia spółki. Nie ustalono majątku i wobec bezskutecznej egzekucji, sprawa została umorzona przez urząd skarbowy w kwietniu 2003 r. Pozwany obciążył odpowiedzialnością za składki wszystkich członków zarządu. Sąd Okręgowy stwierdził, że decyzja pozwanego była prawidłowa. Skarżący nie wskazał mienia spółki, z którego mógłby być zaspokojony dług składkowy.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji wskazał, że włoskie obywatelstwo skarżącego nie stanowiło przeszkody prawnej do obciążenia go odpowiedzialnością za składki. Spółkę utworzono na podstawie prawa polskiego, zatem do członków jej zarządu odnoszą się również obowiązujące zasady odpowiedzialności

za niezapłacone przez spółkę składki (art. 9 § 2 ustawy z 12 listopada 1965 r. Prawo prywatne międzynarodowe oraz art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Po zbyciu przez Andrzeja S. w grudniu 2000 r. udziałów w spółce cały majątek (maszyny i urządzenia) wraz z działalnością przeniesiono do Włoch. Skarżący nie wskazał mienia do egzekucji oraz nie wykazał, iżby zaniechanie wniosku o upadłość nastąpiło bez jego winy. W 2000 r. na podstawie dokumentów wiedział, że spółka zamknęła rok poprzedni stratą, która wyczerpała kapitał. W listopadzie 2000 r. skarżący brał udział w zgromadzeniu wspólników spółki, na którym Joanna S. zakwestionowała dalsze istnienie spółki. O złej sytuacji finansowej spółki skarżący został powiadomiony pismem zwołującym to zgromadzenie. Wiedzę skarżącego o złej kondycji spółki potwierdziły zeznania świadków (T.O. i J.P.). To, że w dniu wyrokowania cała należność została uregulowana przez Joannę S. nie czyniło zbędnym orzekania w tej sprawie, gdyż ustalenie odpowiedzialności skarżącego, która na podstawie art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej jest odpowiedzialnością solidarną, umożliwi wzajemne rozliczenie osób solidarnie odpowiedzialnych.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie: 1) art. 366 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 91 Ordynacji podatkowej, poprzez uznanie, iż zaspokojenie wierzyciela przez jednego z dłużników solidarnych po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania i nie zwalnia pozostałych dłużników od odpowiedzialności; 2) art. 9 § 2 Prawa prywatnego międzynarodowego (P.p.m.) w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 116 i 108 Ordynacji podatkowej, poprzez uznanie, iż skarżący może być adresatem decyzji ustalającej zobowiązanie w Polsce, podczas gdy jako obywatel państwa trzeciego (Republiki Włoskiej) nie może być stroną takiej decyzji, a przepis art. 9 § 2 P.p.m. stosuje się do oceny statusu prawnego osób prawnych a nie osób fizycznych, o czym wyraźnie stanowią art. 9 § 1 P.p.m. w związku z art. 30 § 1 k.p.a.; 3) art. 116 § 1 pkt 1 lit. b oraz art. 116 § 1 pkt 2 Ordynacji podatkowej, poprzez uznanie, iż wskazane przez skarżącego i ustalone przez Sąd pierwszej instancji okoliczności faktyczne nie miały znamion przesłanek egzoneracyjnych, podczas gdy przesłanki te zostały wykazane i na tej podstawie skarżący nie powinien być obciążony zobowiązaniem z tytułu należności na ubezpieczenie społeczne spółki; 4) art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 355 § 1 k.p.c. i utrzymanie w całości w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji,

pomimo że należność została zaspokojona w znacznej części, co oznaczało wygaśnięcie zobowiązania i konieczność umorzenia postępowania w tej części.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

W odpowiedzi pozwany wniósł o oddalenie skargi i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw i dlatego została oddalona.

1. Najdalej idzie zarzut, że skarżący jako obywatel włoski nie podlega odpowiedzialności za składki na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Rzecz jednak w tym, że skarżący nie wskazuje przepisu o podmiotowym wyłączeniu z tej odpowiedzialności obywateli obcych. Wszak odpowiedzialności na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej nie warunkuje posiadanie obywatelstwa polskiego i nie jest przewidziana tylko dla obywateli polskich. Odpowiedzialność ta w ogóle nie jest różnicowana ze względu na obywatelstwo. Cechą istotną jest pełnienie funkcji członka zarządu w spółce w okresie, gdy spółka nie zapłaciła składek. Z art. 116 Ordynacji podatkowej nie wynika norma, że obywatel „państwa trzeciego (Republiki Włoskiej)” nie może być obciążony odpowiedzialnością za niezapłacone składki. Skarżący powinien więc wskazać przepis, który pozwoliłby podzielić jego twierdzenie, że decyzja nie mogła być wydana, tylko dlatego, że ma obywatelstwo obce (włoskie).

Oceny tej nie zmienia odwołanie się do przepisów ustawy Prawo prywatne międzynarodowe (art. 9). Poszukiwanie w tym prawie normy uwalniającej czy wyłączającej sporną odpowiedzialność było z gruntu błędne, gdyż prawo prywatne międzynarodowe określa jedynie normy kolizyjne (wyboru prawa właściwego) a nie normy prawa materialnego o wyłączeniu odpowiedzialności. Przepis art. 9 P.p.m. nie ustanawia normy, że obywatel obcy (włoski) wyłączony jest od odpowiedzialności za składki po zaistnieniu przesłanek z art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Ważniejsze jest jednak stwierdzenie, że Prawo prywatne międzynarodowe w ogóle nie ma zastosowania do oceny podlegania skarżącego tej odpowiedzialności. Wynika to z jego przedmiotu, którym jest tylko „prawo właściwe dla międzynarodowych stosunków osobistych i majątko-

wych w zakresie prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy” (art. 1 § 1 P.p.m.). Chodzi w nim więc o ochronę jednostki ze względu na element obcy, lecz tylko w zakresie indywidualnych stosunków osobistych i majątkowych opartych na prawie cywilnym. Odpowiedzialność zaś członka zarządu spółki za niezapłacone składki wykracza poza przedmiot regulacji Prawa prywatnego międzynarodowego, gdyż wynika z państwowego prawa publicznego (administracyjnego, podatkowego). Skarżący nie twierdzi, iż nie miał zdolności prawnej (sądowej) i zdolności do czynności prawnych według prawa włoskiego albo według prawa polskiego (art. 8 k.c., art. 64 i art. 65 k.p.c.). Nie zarzuca naruszenia art. 1117 § 1 k.p.c. ani nieważności postępowania. Nieważności takiej nie można też stwierdzić z urzędu. Osobie fizycznej przysługuje zdolność prawna i nie stanowi to problemu kolizyjnego w prawie prywatnym międzynarodowym.

2. Nie są zasadne zarzuty naruszenia art. 366 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 91 Ordynacji podatkowej oraz art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 355 § 1 k.p.c. Przedmiotem sprawy nie był bowiem spór o zapłatę, w którym uregulowanie długu przed wyrokiem powoduje, że powództwo powinno być oddalone a postępowanie umorzone gdy pozew cofnięto (albo ograniczono). Podobne orzekanie nie ma uzasadnienia w sprawach z odwołania od decyzji o odpowiedzialności osób trzecich za składki. Przedmiot i granice rozpoznania sprawy sądowej wyznacza tu bowiem przedmiot decyzji organu rentowego, a w tej sprawie obejmuje on tylko stwierdzenie przesłanek odpowiedzialności z art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zatem przedmiotem sprawy jest tylko stwierdzenie odpowiedzialności solidarnej członków zarządu spółki za niezapłacone przez nią składki (art. 108 § 1, art. 21 § 1 pkt 2 i art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Wyznacza on granicę kontroli odwoławczej decyzji i zakres orzekania w postępowaniu sądowym. Zapłata zatem części czy całości długu już po wydaniu decyzji, czy na etapie sądowego postępowania odwoławczego przez jednego z dłużników solidarnych, nie powoduje, że postępowanie odwoławcze z odwołania innych dłużników staje się bezprzedmiotowe. Każdy z członków zarządu może mieć odrębne (różne) zarzuty i w efekcie odpowiedzialność każdego z nich może być różna. Postępowaniem powinni zostać objęci wszyscy członkowie zarządu (zob. uchwała powiększonego składu Sądu Najwyższego z 15 października 2009 r., I UZP 3/09, LEX 522965 oraz wyrok z 16 lipca 2008 r., I UK 9/08, OSNP 2009 nr 23-24, poz. 324). Odpowiedzialność po-

wstaje na mocy decyzji ustalającej to zobowiązanie (wyrok Sądu Najwyższego z 23 października 2006 r., I UK 126/06, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 331). Członkowie zarządu spółki, którzy nie wnieśli odwołania od decyzji są zainteresowanymi w sprawie innego odwołującego się członka zarządu (art. 477¹¹ k.p.c.).

Przedmiot sprawy sądowej determinowany podstawą prawną decyzji dotyczy odpowiedzialności za składki i nie obejmuje więc późniejszej zapłaty długu w całości albo w części przez jednego z dłużników solidarnych ani wzajemnych rozliczeń regresowych dłużników. Zapłata całości albo części (znaczej jak podaje skarga, a nie całości jak ustalił Sąd w zaskarżonym wyroku) długu przez innego członka zarządu (Joannę S.-D.) w toku postępowania sądowego nie miała wpływu na rozpoznanie przedmiotu sprawy określonego w decyzji, w tym przede wszystkim przesłanek odpowiedzialności solidarnej skarżącego za składki. Zapłata długu składkowego przez innego członka zarządu nie stanowiła podstawy do umorzenia postępowania sądowego w sprawie z odwołania skarżącego. Postępowanie było konieczne po to, aby ocenić czy w ogóle ponosi solidarną odpowiedzialność z innymi członkami zarządu. Kwestia zaś regresu pomiędzy dłużnikami otwiera się dopiero po stwierdzeniu, że członek zarządu jest odpowiedzialny za dług. Natomiast rozliczenie tego regresu nie jest przedmiotem postępowania w sprawie z odwołania od decyzji wydanej na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie zachodziła więc przesłanka umorzenia postępowania na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. Uregulowanie długu przed wyrokowaniem nie miało wpływu na rozstrzygnięcie (art. 316 § 1 k.p.c. nie został naruszony). Skoro w sprawie z odwołania od decyzji znaczenie miała ocena samej odpowiedzialności, to sprawa rozliczenia regresowego pomiędzy dłużnikami solidarnymi za splecony dług wykaczała poza przedmiot postępowania i dlatego art. 366 k.c. i art. 91 Ordynacji podatkowej nie miały zastosowania.

3. Zarzuty naruszenia art. 116 § 1 pkt 1 lit. b oraz (jednocześnie) art. 116 § 1 pkt 2 Ordynacji podatkowej nie są zasadne z przyczyn zasadniczych. Przede wszystkim dlatego, że odwołują się do przesłanek uwalniających (egzoneracyjnych), które wobec reżimu art. 116 ma wykazać członek zarządu spółki. Chodzi więc zasadniczo o fakty, które mają uwalniać od odpowiedzialności. Skarga nie stawia tu jednak żadnych zarzutów procesowych, które przy tym podlegają ograniczeniom przewidzianym w art. 398³ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy związany jest zatem ustaleniami faktycznymi zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), które nie pozwalają przyjąć za podstawę

oceny zastosowania prawa materialnego stwierdzenia o braku winy skarżącego w niezgłoszeniu wniosku o upadłość spółki jak również, iż wskazał mienie spółki do egzekucji dla zaspokojenia należności składkowej. Ogólnie można też zauważyć, że jednoczesne odwoływanie się do obu przepisów z art. 116 Ordynacji podatkowej może być w części sprzeczne, gdyż albo należało ogłosić upadłość, albo - przeciwnie - istniało mienie do egzekucji dla zaspokojenia długu składkowego. Od powstania zaległości składkowej upłynął niekrótki czas i w postępowaniu sądowym skarżący również nie wskazał mienia na zaspokojenie długu. Nie jest zasadny szerzej uargumentowany zarzut dotyczący braku bezskutecznej egzekucji, gdyż pomija on całkowicie przeciwne ustalenia faktyczne zaskarżonego wyroku. W sprawie nie ustalono, iżby egzekucja została umorzona mimo istniejącego majątku spółki. Egzekucja w 2003 r. została umorzona z braku takiego majątku. Ciężar wskazania mienia spółki spoczywał na skarżącym. Ten, który wskazywał (faktury zakupu z 1999 r.), nie został ustalony w egzekucji. Majątku takiego nie potrafili wskazać nawet polscy członkowie zarządu, których również objęto odpowiedzialnością.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na podstawie art. 98 i 99 k.p.c. z uwzględnieniem stawki minimalnej dla wartości przedmiotu zaskarżenia, wynikającej z § 6 pkt 6 oraz z § 12 ust. 4 pkt 2 (odpowiednio dla odpowiedzi na skargę) rozporządzenia z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

=====